

misverstand wakte n" in het aanzijn ing, die denzelfden r, zeer bescheiden, rakter geheel ver- che" opleiding al den voormaligen en; de professoren een vaste leerstof bepaalde onderwer- gen, op geheel zelf- van toelating zijn, geheel gelijk ge- n. Reeds deze fa- verandering offe- reede factor kwam ische School" niet as. Ook Apeldoorn Kersten) konden School" beroemen daten worden op minder, en zeker vraagt dan een g heeft; en over l' zwijgen. Het ver- heeft aan de so- denken.

auratorien zin cht, dat er finan- men al te haastig der nomenclatuur ons ontgaan, die Derhalve wil men lde!

hoogleeraar in de ik. We verblijden m, dat hij de be- hem dus maar al- van al de kerken, en in verscheiden eeds getoond, het od der kerk, en en. We zijn ver- en algemeene vol- van harte geluk K. S.

DAVIDS
(Volkslied)

rhythmisch-slui- Revisus — om zouden we ge- en, maar niette- in Koraalnoot- gen worden en de Liederen uit

kern der zaak:

open met aller- toe markt koe- le so veel moe-

le dinieren ten n koemen pre- toe exerceren,

dit belast om te Synodi, dat de oor te Vaassen) lkoemende Sy-

n vervoegen tot eysteren aldaer haer belieft toe it, wat sy hem leggen, edoch rholit behouden

h over het ver- orin als oiek rnell, Heerde, Edl. Hove an- tot Rekeninghe heyf geholpen

i committeerde e sui Magistra- n plaetse haers ander dinaer werden, over- ntraden moe- leren, oft aff- ande Wilhelm i dat synde, uth- iarer voerigen loewel hy sijs wyck soo dat llen gewilfaert te. Wirtzfeldio

„de hachelijke keuze" die meebracht „alle noten tot éénzelve lengte terug te brengen" betref niet woorden of teksten, maar het rythme zelf der zangkoralen, dat, zoodra het volk zich eraan zette wel leiden moest tot die onzekerheid waarvan Huygens spreekt, dat de een voor den ander geen geluid dorst te „slaan". Een weifeling die niet school in arsis en thesis, in lichte en zware maat- leelen, maar in 't willekeurige, bewegelijke karakter der liederen. „Zoodra de gemeente deel kreeg aan het zingen, sleep ze in 't bijzonder bij de poly- rhythmische koralen het ongelijke-noten-zingen af", zegt Chr. Marenholtz in „Samuel Scheidt".

Het ging er mee zooals Joh. Plasz onder „Der Zwiespalt zwischen Text- und Melodierhythmus in Luthers Kirchenliedern" schreef (Monatschr. für Gottesd. u. Kirchl. Kunst 5. Jahrg. Seite 45):

„De historicus verheugt zich in het oude, in het origineel als zoodanig, en met des te meer recht, wijl het gaat over scheppingen die de grootsten uit het volk en uit onze Kerk ons nagelaten heb- ben. Het is vanzelf sprekend dat hij de trouw aan het overgekomen goed hooger stelt dan de eischen van het tegenwoordige en zelfs voor dat „wat onzen tijd een aanstoot is woorden van „hoogen lof over heeft. Het volk echter, — en dat zal de historicus het niet kwalijk nemen — kent geen begeestering voor archaïsmen, het heeft liever zulke teksten en melodien, die zijn na- tuurlijk gevoel geen aanstoot, zijn bevattingver- mogen geen moeilijkheden geven".

Psalm 24 bijvoorbeeld — men kan het nog na- zingen — had geen rythme waarvan de gemeene man zeker was. „Innsbruck ich muss dich lassen" met zijn twee- en driedeelige maten, met zijn meli- smatisch slot, moest wel ten ondergaan in de egale noot van het latere en nog tegenwoordige „Nun ruhen alle Wälder". De „Avondzang" achter de Psalmen „O groote Christus, eeuwig Licht" was reeds in 1624 zooals Marenholtz in „Sam Scheidt" pag. 67 laat zien, afgeslepen tot het recht toe- recht aan-zingen door het gewone volk, het groote koor:

„Wij kunnen niet zoo gemakkelijk den invloed overschatten, die de jarenlange, bijna dagelijksche gewoonte van een bepaalden melodie-vorm uit- oefende. Een interessant voorbeeld geeft ons „Scheidt zelf in de twee zetwijzen op „Christi qui lux" in zijn „Tabulatura Nova (II 7; III 13). De eerste bewerking is voor de Deutsche overzetting gedacht, de tweede daarentegen als koorzetting der Latijnsche Hymne. Deze laatste mocht voor den Cantor, die met zijn scholieren de latijnsche Hymne zong, de fingerende zijn; het Volk, het Groote Koor, de Organist kenden uit praktisch musiceer-oogpunt natuurlijk overwegend den eer- sten vorm." (De melodien onder elkander gezet zien er als volgt uit, om ons bij den eersten regel te bepalen):

Christe, der du bist Tag und Licht...

den dyenst alleen niet te swaer valle, hebben opt begeeren des classis de dinaeren tot Armel ende Nunspeet op sich genomen des weeckx ende te Sonndedages als de noot werd verveyschen den dyenst aldaer tho helpen tho bedienen.

13. Dewile Ellardus Maenius swaricheit heeft van sijne kosten, die hy opt velleger doen mochte, hebben de dinaeren beslooten, dat soo veerne die Staten sine kosten niet en betalen, dat als dan sulx de Broederen des Classis doen willen.

14. Om mittertijt de Gemeente des Heeren op den platten landen t vergaderen, sint de broederen vermaent worden het Nachmael des Heeren in toe voeren; daer de dorpen also gelegen syn, dat sij bij malcanderen koemen konnen, sal in t eene dorp voer ende dat ander nae per vices het Nach- mael des Heeren den persoenen so (die) sich uth den selven sich vervoegen uthgereyck worden, wes dat mitter tyt in elke dorp de Gemeente selfs groet worden, dattet niet nodich en is niet meer tot malcanderen te reysen.

15. Die casus van de houwelix saecken des mans tot Elburch, daer van de vrouwe woent tot Hattem, geproponiert synde van Dno Winando wordt ge- referiert tot den naesten Synodum.

16. Wimaros Stypelius heeft de predich gehadt, de welke den Broederen temelick behaecht heeft; edoch is vermaent worden om sich toe oeffenen lantsam t sprecken unde sich tho voegen na syner thoheeren.

17. Die gedeputierden Classis wordt belastet tho schryven an den kerckenraet tot Arnhem om voer Joannes Voskuyl dinaer tot Egpe by den Edl. Hove toe intercederen, dat hy mach koemen tot syn behoerlicke onderholl.

18. Het Classis achtervolgt den 22 artie. des ge- holden Synodi binnen Zutphen Anno '96, verclaert dat Wimaros Stypelius by syne gemeente tot Armel inde behuysinge van de pastori woenen sal.

19. Is den Gedeputeerden Classis belastet om toe schryven an den Scholt tot Voorthuysen dat syn

„Hoe deze groote achteruitgang in ongeveer 70 „jaar te verklaren?" — zegt nogmaals Enschedé betreffende de psalmen — „Het antwoord is, na „het hierboven gezegde over het wezen der psalm- „melodien, niet moeielijk te geven. De strijd tus- „schen de oude en de nieuwe richting in de muziek „was omstreeks 1600 beslecht; de wereldlijke toon- „kunst van circa 1640 was van een geheel andere „factuur geworden; de psalmmelodien waren ver- „ouderd. Het volk, dat buiten de kerkgebouwen, „in het maatschappelijk leven, gebruik maakte van „liederen op moderne leest geschoeit, moest zich „in de kerk vergenoegen met wijzen, die voor een „deel nog het middeleeuwsche muziekstelsel hul- „digden, waaraan het ontgroeid was; de psalmen „vielen in het algemeen gesproken niet meer in „het gehoor. Te verwonderen is het dan ook niet, „dat de gemeente op eigen gezag die noten ver- „zuchtte, welke haar onwelluidend klonken en zoo- „doende de psalmwijzen moderniseerde."

Ook in de Deutsche kerken werd „niet de kortste, „maar de langste noot als norm" aangenomen voor „het bemeditereen van den tekst" en langzaam en statig uitgevoerd onder aanvoering of van het koor of van den Cantor, deels afgewisseld door orgel en later ook erdoor begeleid.

Geen gemeentegelied in Protestantsche kerken of het vertoonde dezelfde eigenschappen: lui van tred, als een schip dat tegen den stroom wordt opgetrokken. „Het zingen, zooals men het gemeen- „lijk hoort in onze kerken" (Natorp in „Über den Gesang"), „is nauwelijks meer zingen te noemen. „Het slechtst wordt in den regel daar gezongen „waar men in de kerk een orgel heeft staan. Het „is een onzeker tasten naar de melodie. Door „menig gezang wringt zich de gemeente van den „eenen toon in den anderen en men kan uit haar „zingen den gang en den geest der melodie nau- „welijks raden. De lieden maken onbehoorlijke „voorslagen; ze zingen om van den eenen trap der „melodie in den anderen te komen, meerdere tus- „schenliggende; ze brengen dubbelslagen, morden- „ten, naslagen, triolen e.d. aan". Precies als in van Iperens „Kerkelijke Historie van het psalm- „gezag", een zingerij van: „de noten in den mond „te draaien, te kauwen en door ettelijke verlagingen „en verheffingen tusschen de tanden en het ge- „hemelte slangsgewijze heuen te slingeren en te „dwarrelen". Voornamelijk — alweer volgens Na- torp — „is het erg wanneer de langst aangehouden „noot op een korte lettergreep valt. Sommige zan- „gers die zich in de kerk boven de anderen uit „willen laten hooren, zetten bij voorkeur op dezen „langen noot opnieuw in en zingen hem voor hun „eigen plezier nog eens zoo lang of nog langer. „Naar den Voorzanger of naar het Orgel te luiste- „ren valt den meesten niet in; ze zingen naar eigen „goeddunken, ten spijt van voorzanger en orgel. „Waar geen orgel in de kerk is, wordt het ge- „zag dikwijls of te hoog of te laag ingezet, zoo „dat het zingen der gemeente in het eerste geval in „geschreeuw en in het andere geval in een ge- „heimzinnig brommen ontaardt. Men hoort gillende „toonen die meer geschreeuwd of uitgestooten dan „gezongen worden. Anderen daarentegen durven „bijna geen geluid te geven. Vele gemeentelieden „zingen heelemaal niet of onvast en onwelluidend. „Bijna overal" zegt de hier te voren reeds eenige

1. de Kerkmeesteren daer tho holden wolde, dat sy haeren dynaer Wolthero de Bruyn de kosten die hy int reysen van kerkelieke saecken consu- meert heeft, uth den kercken guederen aldaer weder t restituieren.

20. Aengaende de saecke Thom. Dinslagel, dinaer tot Oen, soo hy van wegen syn quaet onder- houdt aldaer, een ander wech een dyenst worde (wolde?) annemen, sal hem van Deputatis Classis niet geweigert worden syn affgescheyt t geven.

21. So dat noot dede in saken Thimani Alberti dinaer tot Gerderen sullen Deputati Classis ver- schrivinge mit d ersten an dat presbiterium der kercke tot Arnhem om voer hem t intercederen by den Heeren Raden des forstendoms dat hy tot syne behoerlicke onderholl mochte koemen.

22. Den kercken dijnaers tot Harderwyck is van Classe belastet om mit Tilemanno Mylio toe gaen by Joncker Pouwell van Arnhem, dat syn E. L. by den kerkmeesteren van Nunspeet wolde be- lieven toe verschaffen, dat de voertaen gedachte Tilemanno de kosten int reysen van kerkelike saecken restituieren moegen. Item oick mit ge- dachte Joncker toe onderreden hoe mit die be- quaemste middelen de kercke tot Nunspeet mit de pastorie behuysinge mit timmeringhe mochte ver- beelert werden.

23. Is oick Deputatis Classis belastet tho schryven ant presbiterium der kercke van Arnhem, dat de wilde intercederen inde saecke Jacobi Schoen- hovi dinaer tot Heerde, dat hy tot syne behoer- licke onderholl aldaer koemen mach.

24. Deputati Classis die gaen sullen tot Barnefelt is oick mede belastet mit den Scholt Dirck van Gheyn toe sprecken, dat hy de kerkmeesteren tot Elspeet verwilliche, dat hy Johannes Hessels, predican daer selfs de iseren koe¹⁾ nae older gewoente bestellen, gelyckfals oick syn behuys- inge reparieren. Item syn gedaene kosten int reys- en van kerkelieke saecken weder gerestituert werden.

malen geciteerde Krause, die dat alles meedeelt, „ziet men zoowel het eene gezang als het andere „in den regel, sleepend, koud, geesteloos en zonder „uitdrukking uitvoeren. Rhythmiek noch metriek „worden in acht genomen".

Er is geen zier verschil tusschen het zingen elders en hier in Nederland — om er nog eens naast te leggen het uit 1776 dateerend „Berigt aan de Ned. Herv. Gem. te Middelburg nopens de verbeteringe van het open- bare Psalmgezag. (Het Orgel, Mei 1906):

„Uit dit lang zingen van alle de noten als ge- „heele noten, is de aanleiding geboren tot het in- „voegen van verscheiden sieraden of agrementen, „welke voornamelijk drieërlei zijn: als vooreerst de „lichte aanraking (touchementen) in het begin van „elken regel, om daardoor tot de eerste noot van „den geheelen psalm of van een nieuwen regel „te komen.

„2o. de stemleidingen, zijnde kleine invoegsels „van tonen, om van de eene noot tot de andere „over te gaan, vooral, wanneer dezelve elkander „niet onmiddellijk volgen, maar tusschenstaande „noten overspringen, welke sprongen echter groo- „ter of kleiner zijn kunnen.

„3o. de bevingen (tremblemten), die doorgaans „bij eene scherpe noot, in 't begin van een regel, „en op 't einde, bij de laatste noot op één na ge- „maakt worden. Deze sieraden kunnen door kunst- „kenners naar de kunst worden ingevoegd; doch „wanneer die verkeerd gemaakt worden, ontsieren „dezelve niet weinig het gezang. Dewijl nu de „meeste kerkzangers onervaren zijn in de kunst, „zoo worden deze ingevoerde sieraden wel na- „gebootst, doch zoodanig, dat dezelve meerendeels „naar eigen willekeur worden uitgebracht, door „op verscheiden, maar altoos onregelmatige wijzen, „de tonen niet alleen lang te rekken en te sleepen, „maar ook verscheidenlijk te draaien. Waarin elk „zijn eigen gezang heeft; 't geen niet zelden wordt „uitgevoerd met luidruchtig geschreeuw, of met „een geweldigen dreun, of zulke bijklanken, die de „zelfbehaging ten sterkste uitdrukken; waardoor „de aandacht en stichting zeer dikwijls wordt „gestoord en gehinderd."

Over de geheele linie van het Protestantsche kerkzingen waren het „ziellooze reeksen gerekte noten van dezelfde lengte!"

Maar NERGENS ontstaan om de redenen die Dr Pollmann liet drukken: hachelijke keuze, eerbied en bemeditereen van den tekst enz. enz.

Doodgewoon, omdat de massa zich niet uit- zingen kon naar haar gevoel en begrip in dit SOORT MAATZANGEN!!

PERSSCHOUW

Repliek dr A. Kuyper Jr.

We belooften, het eventuele antwoord van Dr A. Kuyper Jr op het verweer van Ds G. Vonk tot kennis van onze lezers te brengen. In „Geref. Kb. Rotterdam" vonden we het. Na herinnering aan zijn eerste artikel, dat Ds Vonk tot verweer noopte, merkt de auteur op:

25. Sint mit gemeenen kuerstemmen uth deesen Classi genomineert toe reysen op den naesten Synodum tot Nimweghen Winandus Johannis, predican tot der Elburch, Petrus Kintsius, predican tot Pulten, Tilemannus Mylius, predican tot Nunspeet, ende D.us Anthonius Thisius, senior tot Harderwyck.

26. Opten naesten Classen Arnhemiensem is oick met gemeene kuerstemmen genomineert toe reysen Ellardus Maenius.

27. In locum Petri Kintsii affgegaende gedeputiert is weder mit gemeene kuerstemmen geëligeert El- lardus Maenius, ende blijft noch Deputatus dit Jaer Johannes Zwitterius.

28. Vinden de Broederen Classis stichtelick, dat nu voortd an ter plaetsen daer Classis gehouden sall worden, de minister loci dat initium beginne met de predicalie des eersten morgens, dewyle dinaeren uth den naesten plaetsen vergaderen, maer des anderen morgens in de gehele vergaderinge eener ex novitiis die daer toe in voorrige Classe genomineert is; het welke in thokoemende Classe verrichten sal Johannes Heesius, dinaer int Oldebroeck textu electio.

29. De plaetse des naesten Classis des thokoemen- den Jaers sall wesen Barnefelt; de tyt der uth- schrijvinghe sal staen by de gedeputierden Classis.

30. Censura morum gescheet synde, sindt de Broederen in vrede, liefde ende eendracht van mal- ckanderen gescheyden.

JOH. ZWITTERIUS, praeses.
WILHELMUS WIRTZFELDIUS, assessor.
GUALTHERUS DE BRUYN, scriba classis.

1) Oorspronkelijk moesten sommige stukken land net zooveel opbrengen als een koe opbracht, en gaf de eigenaar een levende koe als behoorende bij het land aan den pachter. Deze echte koe is later door een ijzeren vervangen. Men zie: Reitsma, Register der Geestelijke opkomsten, Leeuwarden 1888.